

Side'nin Turizm Potansiyeli

Tourism Potential of Side

Duran AYDINÖZÜ

G.Ü. Kastamonu Eğitim Fakültesi, İlköğretim Bölümü, Kastamonu-TÜRKİYE

ÖZET

Bacasız sanayi diye tabir edilen turizm, kalkınma çabası içinde olan toplumların umut bağladığı bir döviz kaynağıdır. Turizm kaynaklarımızın rasyonel bir şekilde kullanılmasıyla ülkemiz kalkınmasında önemli bir paya sahip olacağı kuşkusuzdur. Ülkemizin turizm açısından mevcut potansiyeli göz önüne alındığında hiç de küçümsenmeyecek kaynaklara sahip olduğunu görüyoruz. Araştırma konumuzu teşkil eden Side Kasabası mevcut turizm potansiyeli açısından muazzam çekiciliklere sahiptir. Bu özelliğin iyi değerlendirilip, gerekli alt yapı hizmetleri ve çeşitli yatırımlar yöreyi turizm açısından daha da önemli hale getirecektir. Bu durum, hem yöre hem de ülke ekonomisine önemli katkılar sağlayacaktır. Yörede tarihi ve doğal güzellikler iç içedir. Side'nin önemli tarihi eserlerinin yanında güneş ve denizinde varlığı yöreyi bir turizm cenneti yapmıştır. Önemli olan, sahip olunan bu potansiyelin en iyi şekilde değerlendirilmesidir.

Anahtar Kelimeler: Side, turizm, tarihi yerler güneş, deniz

ABSTRACT

Tourism, which is described as an industry without chimney, is the source of foreign currency that the societies trying to prosper hope to have. By utilising our tourism source in rational way, it can play a crucial role in the development of our country. With respect to our country's current tourism potential, we can see that we have sufficient sources. Side Township, which is our research topic, has wonderful attractions in terms of current tourism potential. By utilising this advantage of Side, and providine necessary infrastructure facilities and various investments, Side can be brought to a more important level. These supports will contribute to both the local and the national economic development. In this location, the beauty both history and nature are hand in hand. Besides the important historical riches of Side, the sun and the sea make the location like a tourism heaven. The important thing is to make effective use of this potential.

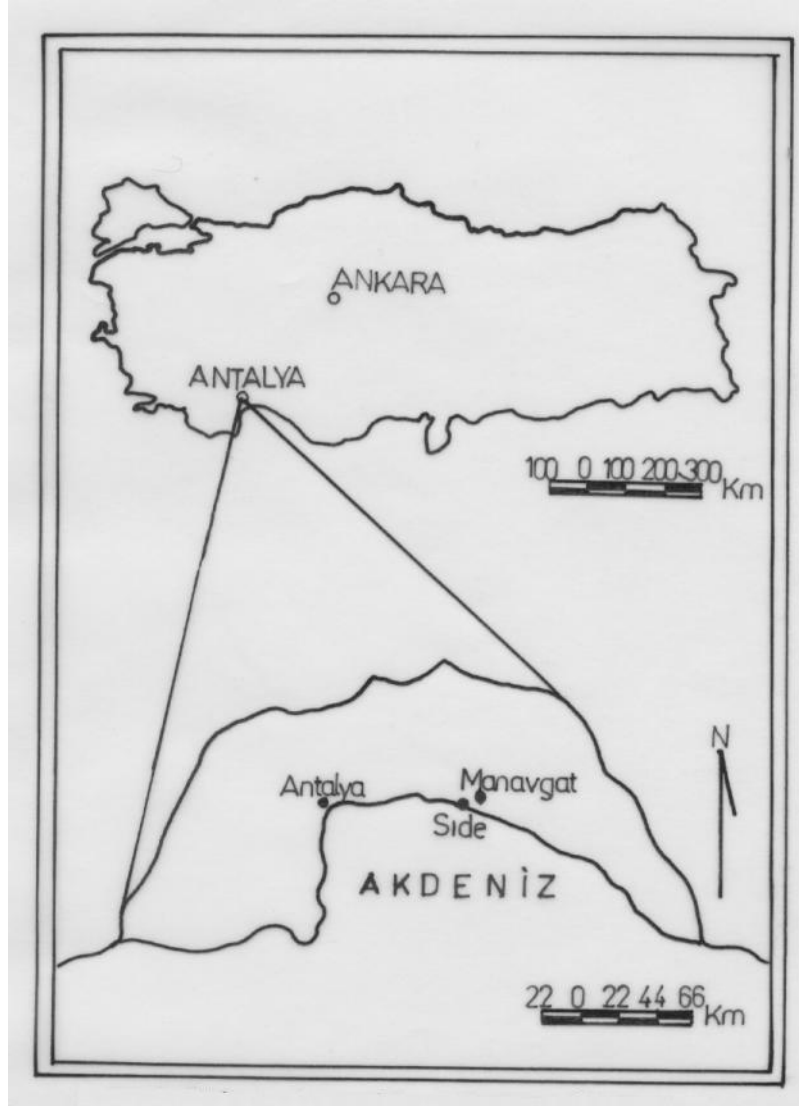
Key Words: Side, tourism, historical places, sun, sea

1. Giriş

İnsanlar tarihin her döneminde değişik sebeplerden dolayı seyahat etmişlerdir. Günümüzde kişi başına düşen gelirin artması ve refah düzeyinin yükselmesi ile birlikte insanların kullanabilecekleri boş zamanlarını en iyi şekilde değerlendirmelerine yol açmıştır. Bu da turizme, tarihte insanların ticari, dini ve askeri amaçlarla yaptıkları seyahatlerden çok farklı bir şekil vermiştir. Turizm artık insanlar için vazgeçilmez sosyal ve ekonomik bir olay haline gelmiştir.

Antalya'ya 75 km, Manavgat'a 7 km uzaklıkta olan Side antik kenti yaklaşık 1 km uzunluğunda, 400 m. genişliğinde bir yarımadadır. Side'nin önemli bir turizm yöreni olan Alanya'ya uzaklığı ise 65 km dir. Coğrafi konum olarak Side, doğusunda Sorgun Köyü, batısında Ilıca Beldesi, kuzeydoğusunda Manavgat ilçesi ve güneyi ise Akdeniz'le çevrilidir. Antalya il sınırları içerisinde yer alan Manavgat ilçesi, 2296 km² bir alan kaplamaktadır. Antalya'ya 75 km uzaklıkta bulunan Manavgat ilçesi, doğuda Alanya ve Gündoğmuş, batıda Serik, kuzeydoğuda Akseki ilçeleri, güneyde Akdeniz, kuzeyde ise İbradi ilçesine komşudur (Şekil 1).

Side, Manavgat'ın denize bitişik, turizm potansiyeli çok yüksek bir kasabasıdır. Manavgat'ı bir turizm ilçesi yapan ve her yıl buraya binlerce turist akın etmesini sağlayan Side ve çevresidir. Eşsiz tarihi zenginlikleri pırıl pırıl denizi, sapsarı kumu, sonsuz güneşi ile Side Akdeniz sahilimizin vazgeçilmez bir turizm incisidir. Her geçen gün artan bir turizm potansiyeli ile Side, yerli ve yabancı turistlere sonsuz hizmetler sunmaktadır.

Harita 1. Side ve çevresinin lokasyon haritası

Side ve çevresi düzlüklerden meydana gelmiştir. Deniz kenarından Antalya- Manavgat kara yoluna kadar önemli bir yüksekliğe rastlanmaz. Side Antik kentinin bulunduğu saha denizden 5-6 m yüksekliktedir ve arazi tamamıyla kalkerli bir yapı arz

eder. Yarımada'nın batısında ve doğusunda kumsallar uzanmaktadır. Otellerle deniz arasında kalan bu kumsallar plaj olmaya son derece uygundur. Ayrıca deniz, güneş ve bu plajların varlığı yarımada'nın doğusunda ve batısında dünya standartlarında turistik tesislerin yapılmasında önemli rol oynamıştır.

Side uygun jeomorfolojik çevre, merkezlere yakınlık ve ulaşım kolaylığı, doğal bitki örtüsü bakımından zenginliği yanında iklim açısından da oldukça elverişli koşullara sahiptir. Yaz aylarında ortalama sıcaklığın 30° C üzerinde seyrettiği Side`de deniz suyu sıcaklığı 22-28 °C arasındadır. Turizm bakımından istenmeyen yaz yağışlarına pek rastlanılmaz, yağışlar daha çok kış mevsiminde görülür. Güneşlenme süresinin fazla olduğu Side`de yılın 7-8 ayı denize girilebilmektedir.

2. Side'nin Tarihi Gelişimi

Side`nin tarihi coğrafyası incelendiğinde kesin bilgiler olmasa da, yerleşmenin M.Ö. 4000`li yıllara dek indiği sanılmaktadır. Side şehri başlangıçta Anadolu`nun yerli halkı tarafından yerleşime açılmıştır. Bu husus bir Anadolu kelimesi olan ve “Nar” anlamına gelen şehrin adının “Side” olmasından anlaşılmaktadır.

Bu şehirde Helenistik devir M.Ö. 7. yüzyılda Yunanlıların burayı işgal etmesinden sonra başlamıştır. Şehir Roma imparatorluğuna katılınca kadar büyük bir gelişme kaydedememiştir. Side en parlak devirlerini Roma imparatorluğu idaresi altında M.S. 1. ve 2. yüzyılda yaşamış ve Akdeniz`in en zengin ticaret filosuna sahip liman şehri olarak tanınmıştır. Bugün insanlığı kendisine hayran bırakan mimarlık, süsleme ve heykeltıraşlık eserleri bu devirde yapılmıştır. 3. yüzyılın ikinci yarısında Hıristiyan dininin yayılması esnasında şehir günden güne fakirleşmiş ve eski ihtişamını kaybetmiştir. 5. yüzyıldan itibaren yeniden canlanan şehir 7. ve 9. yüzyıllar arasında bir harabe kent haline bürünmüştür.

1207`de yöreye gelen Türkler, antik kentin 7 km kuzeydoğusundaki Manavgat ırmağı kenarına kendi yerleşim birimlerini kurmuşlardır. 14. yüzyıla kadar Selçuklu devletinin sınırları içinde yer alan saha 1391 yılında Osmanlı topraklarına katılmıştır. 1895`de Girit adasından göç eden Türkler yerleşmiş ve antik kent kalıntılarının bulunduğu yarımadaanın yanına Selimiye Köyünü kurmuşlardır. Son yıllarda gelişen turizm ile büyük bir önem kazanan Side ve yarımadası çevresinde kalıntıların büyük bir bölümü gün ışığına çıkmış olmasına rağmen önemli bir bölümü de henüz yerleşim birimleri ve kumlar altındadır. Bu nedenle yöre, 1996 yılından itibaren sit alanı olarak ilan edilmiştir.

Ulaşım Durumu

Manavgat ilçe merkezine 7 km. uzaklıkta bulunan Side`ye ulaşım son derece kolaydır. Side- Manavgat arasında her 15 dakikada bir karşılıklı dolmuş seferleri yapılmaktadır. Manavgat`ın diğer merkezlere olan bağlantısı sadece kara yolu ile olmaktadır. Manavgat`taki otobüs şirketleri batıda Antalya, doğuda Alanya üzerinden diğer yerleşim birimleri ile ulaşımı sağlarlar. Manavgat ve Side otogarındaki otobüs şirketleri yaz aylarında artan turist sayısına göre seferlerini artırmaktadır.

Manavgat`tan Side, Sorgun ve Manavgat şelalesi gibi tarihi ve turistik yerlere karşılıklı dolmuş seferleri yapılmaktadır. Manavgat ve yakın çevresinde önemli bir liman olmadığından deniz ulaşımı Antalya ve Alanya limanlarından yapılır. Yöreye en yakın hava limanı ise Antalya`dadır. Yaz aylarında artırılan seferlerle belli başlı iç ve dış merkezlere ulaşım buradan gerçekleştirilir..

Side ve çevresinin Antalya-Alanya kara yoluna yakınlığı, deniz ulaşımına imkan sağlaması ve Antalya hava limanına yakın olması turizmin gelişmesinde önemli bir etken olmuştur. Türkiye`nin ve dünyanın bir çok yerinden gelen turistler herhangi bir ulaşım sorunu ile karşılaşmamaktadırlar. Hava alanına inen turistler buradaki turlarla gidecekleri yerlere götürülmektedir.

Side`nin Tarihi ve Turistik Yerleri

Turizm sektöründe tarihi ve turistik yerlerin çok büyük bir önemi vardır. Side antik kenti bu değerler açısından zengin bir turizm merkezidir. Tarihi eserler ve doğal güzellikler turistlerin büyük ilgisini çekmektedir. Side antik kentinde görülen başlıca tarihi eserler şunlardır. Kent surları, büyük kent kapısı, doğu kapısı, su kemerleri, büyük anıtsal çeşme, Kolonnel cadde, Agora, Anıtsal kütüphane, Devlet Agorası, Piskopos Sarayı ve Bazilikası, Vespasianus Çeşmesi, tiyatro, Baküs Tapınağı, Büyük liman hamamı, Men tapınağı, Apollon tapınağı, Athena tapınağı, Side limanı, Liman hamamı ve Side müzesidir (Şekil 2).

Turistlerin en fazla ilgisini çeken başlıca tarihi eserler şunlardır:

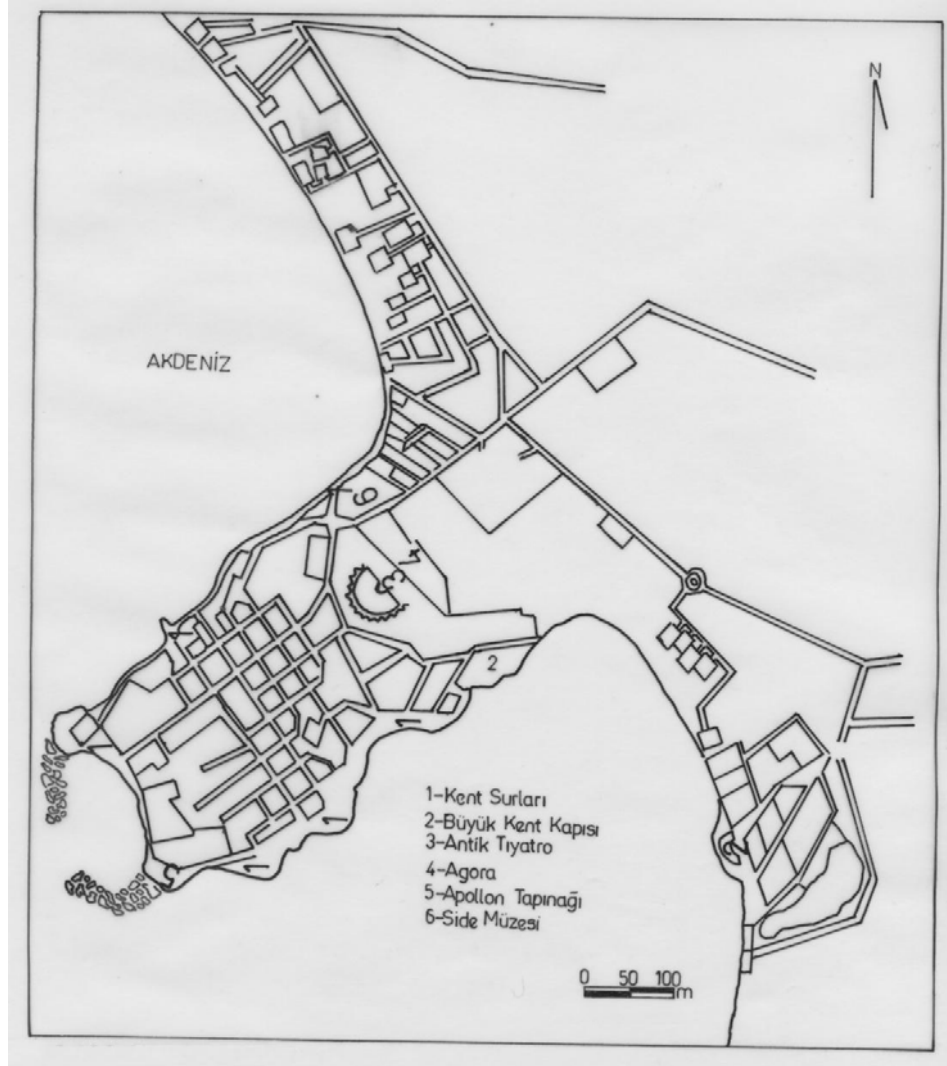
Kent Surları

Antik Side surları, yarımada üzerinde kurulu olan kenti çepeçevre sarmakta ve iç surlarla beraber uzunluğu 6 km'ye ulaşmaktadır. Deniz tarafındaki surların genişliği bazı noktalarda 3 m'ye kadar ulaşmakta, yükseklik yarımada'nın kuzeydoğu tarafındaki kara sularında 10 m'ye kadar çıkmaktadır.

Surlar yörede bolca bulunan konglomera taşından düzgün dörtgen bloklarla harçsız olarak inşa edilmişlerdir. Kent surlarının en üst kısmında yer yer görülen düzgün olmayan taşlarla yapılmış restorasyonlar Bizans döneminden kalmadır.

Büyük Kent Kapısı

Kentin ana kapısı olan Büyük kapı yarımada'nın kuzeydoğusunda yer almaktadır ve bugün büyük bir kısmı yıkıntı halindedir. Side antik kentinin en eski kapısı olan bu giriş kapısı, çeşitli dönemlerde aynı noktaya inşa edilmiş olup, sürekli restorasyon geçirmiştir. Roma döneminde son şeklini alan iki katlı kapı, kemerli bir temele sahiptir. Dış yüzeyinde bulunan kemer blok motiflerle süslenmiştir.

Plân. Side şehir planı

Su Kemerleri

Antik dönemde Side kentinin suyu, Manavgat ırmağından sağlamaktaydı. Bunun için bu günkü Sevinç Köyünden Side'ye kadar 30 km uzunluğunda bir su kemeri inşa edilmiştir. Bu su yer yer 25 m. yüksekliğinde kemerler üzerinden geçer. Bir bölümü de

kayalar üzerine oyularak yapılmıştır. Bazı noktalarda yer altı kanallarıyla akışı sağlanan su, derin vadilerde iki katlı su kemerleriyle yönlendirilmiştir. Konglomera taşlarından inşa edilen su kemerleri, kuzeydoğu yönünden gelip, büyük şehir kapısı yanında kente ulaşmaktadır.

Agora

Kentin büyük agoraları tiyatronun önünde, sütunlu caddenin bitiminde yer almaktadır. Kare planlı, dıştan 92 x 92 m. ve içten 65 x 65 m. ölçülerindedir. Agora'ya batı yönündeki anıtsal bir kapıdan girildiği sanılmaktadır. Agora'nın etrafı çift sıra granit sütunlu bir portiko ile çevrilidir. 4 m. genişliğindeki bu portiko'ya iki basamaklı bir merdivenle çıkılmaktadır.

Agoranın ortasında hemen hemen tüm antik kentlerin Agoralarında görüldüğü gibi şans ve ticaret tanrıçası Fortuna'nın yuvarlak planlı ve etrafında 12 adet İon ve Korint başlıklı sütunun bulunduğu tapınak kalıntısı dikkati çeker. Antik dönemde Agora'lar ticari canlılığın yaşandığı yer olmasının yanı sıra; halkın ülke ve kentin siyasi ve ekonomik durumlarını tartıştıkları bir forum olma özelliği de taşımaktaydı. Çeşitli kesimlerden insanlar, Agora'da açıkça fikir tartışmalarına girerler ve kitlesel halk hareketlerine yön verirlerdi. Side Agora'sı M.Ö. 1. yüzyılda tiyatro sahne binasına bir geçitle bağlanmış ve bu dönemde tiyatro ile Agora kombine bir şekilde esir ticareti için kullanılmıştır.

Antik Tiyatro

Antik dönemde kitlesel aktivitenin en önemli yeri tiyatrolardır. Bu dönemde insanların en önemli uğraşı doğa ile mücadeledir. İnsanların doğa ile ilişkileri neticesinde yaptığı üretim ve karşılaştığı olayları şenliklerle sembolize edip duygularını göstermeye başlamıştır. Önceleri ürettiği üzümde elde ettiği şarabın anısına kutlama şenliği yaparak duygularını açığa vuran insanoğlu, bağ bozumu şenliklerinde şarkılar söyleyip dans ederek, insan, hayvan ve doğa ilişkilerini sembolize etmeye başlamıştır. İşte bu kutlamalar için alanlarda toplanarak ilk tiyatronun tohumlarını atmıştır.

16 bin kişi kapasiteli Side Tiyatrosu, yarımada'nın en dar noktasına, çift sıra kemerli galeri üzerine inşa edilmiştir.

Tiyatro oturma sıraları 120 m. çapında bir yarım daire şeklinde olup 3.30 m. eninde bir drazona ile iki kısma ayrılmıştır. Alt kısımda 29, üst kısmında ise 22 oturma sırası görülmektedir. Bu sıralar arasına 12 adet dik merdiven yapılarak aralarında geçiş bağlantısı sağlanmıştır.

Sıraların alt kısımlarının yarım daire şeklinde iç bükey olarak yontulmuş olması, tiyatro içinde akustiğe yardım etme amacını taşımaktadır. Üstteki oturma yerleri bölümü ise 24 adet merdivenle bölünerek seyircilerin geçişine kolaylık sağlamıştır.

Tiyatronun orkestrası 15 m. çapında bir yarım daire şeklinde olup, toprak zemini çevresinde dar bir kanal yer alır. Yapılan kazılarda bulunan ve bugün Side müzesinde sergilenen iki rölyef te, şehrin zenginlerinden Madesta'nın gladyatör karşılaşmalarını finanse ettiği yazılmaktadır. M.S. 8. yüzyılda Arap akınları sonucu yakılıp yıkılan tiyatro daha sonra meydana gelen bir deprem neticesinde sahne binası orkestra üzerine yıkılmıştır. Tiyatroda halen kazı ve araştırmalar devam etmektedir. Bizans döneminde bu tiyatro açık hava ayinleri için kullanılmıştır.

Son yıllarda Tiyatro'da sirk gösterileri ve konserler yapılmaktadır. 1995 yılında Side Tiyatrosu restore çalışmaları nedeniyle kapatılmıştır.

Apollon Tapınağı

Side yarımadasının güney ucunda yer alan ve yan yana bitişik durumda görülen tapınaklardan doğudaki Apollon'a, batıdaki ise Athena'ya aittir. Side kentinin baş tanrıları olan Apollon ve Athena döneminde Anadolu tanrıçası Kybele ve Ay tanrıçası Men ile özdeşleştirilerek kutsanmış ve bu iki muhteşem tapınak adlarına inşa edilmiştir. Işık, güzellik ve sanat tanrısı olarak kutsanan Apollon adına inşa edilen tapınak 17 x 30 m. boyutlu dörtgen bir plana sahiptir. Üzerinde 8.90 m. yüksekliğinde 6 x 11 dizisinde, Korint başlıklı sütunlar bulunmaktadır.

Athena Tapınağı

Apollon Tapınağı'nın bitişiğinde inşa edilmiş olan Athena tapınağı, 20 x 35 m. boyutlarındadır ve bitişiğindeki Apollon tapınağındaki gibi 8.90 m. yüksekliğindeki Korint başlıklı sütunlar bulunmaktadır. Bu sütunların üzerinde bulunan mermer bloğun bitki motifli rölyefleri dikkat çekmektedir.

Bu tapınakların Side Limanı ve Side gemilerini koruduğu ve onlara yol gösterdiğine inanılmaktaydı. Bugün Athena tapınağı yıkık, harabe olmuş bir durumdadır.

Side Müzesi

Roma döneminde inşa edilen hamam kompleksi üzerine, son yıllarda yapılan küçük restorasyonlarla Side Müzesi kurulmuştur. Müzeye doğu yönünden bir kapı ile girilmektedir. Daha sonra tabanı taşlarla kaplı bir avludan geçilerek büyük bahçeye çıkılmaktadır. Bu avlunun etrafında ve bahçe içinde Side`de yapılan kazılarda bulunmuş lahitler, sütunlar, büstler, yazıtlar, heykeller, heykel kaideleri, sütun başlıkları, rölyefler ve görülmektedir.

Müzede Side`de yapılan kazılarda ortaya çıkarılan çeşitli eserler sergilenmektedir. Bunlardan bazıları şunlardır: Poseidon'un mitolojik öykülerini anlatan frizler, Apollon tapınağı frizler, bahçedeki lahit ve lahitten detay, M.S. 3. yy., Herakles M.S. 2. yy., Afroditin doğumu M.S. 2. yy., Kartallı friz vb.

Side Müzesi, Side Tiyatrosu ile birlikte turistlerin en çok ilgisini çeken yerdir. Her yıl buraları binlerce yerli ve yabancı turist ziyaret etmektedir.

Side antik kendinde bunların yanı sıra daha bir çok tarihi ve turistik eser vardır. Fakat turistlerin en çok ilgisini çeken ve ziyaret ettikleri yerler yukarıda açıkladığımız yerlerdir.

Konaklama Tesisleri

Side`ye gelen turistler otel, motel ve pansiyonlarda konaklamaktadırlar. Yöredeki otellerin bir çoğu dünya standartlarında olan tesislerdir. Bu tesisler yaz mevsiminde %100 kapasite ile çalışmaktadırlar. Otellerden başka yörede belediye belgeli 19.220 oda

ve 41.300 yatak kapasitesi ile 101 tesis vardır. Ayrıca 12 tane apart ve 75 üzerinde pansiyon da yer almaktadır. Side de büyük oteller yarımada'nın dışında Kumköy ve Sorgun mevkiinde hizmet vermektedir. Side'deki bazı 5 yıldızlı ve 4 yıldızlı oteller ile yatak kapasitesi şu şekildedir:

<u>Tesisin Adı</u>	<u>Oda Sayısı</u>	<u>Yatak Sayısı</u>
Asteria	309	636
Cesors	195	446
Grand Prestige	348	732
Seven Sears	307	646
Side Place	274	560
Defne Star	475	950
Nemera	239	503
Paradise	150	306
Terrace	117	234
Defne Garden	186	375

Bu otellerin yanı sıra 16 tane 5 yıldızlı, 28 tane 4 yıldızlı, 14 tane 3 yıldızlı, 5 tane de 2 yıldızlı otel, 10 tane tatil köyü, 22 pansiyon ve apart otel bulunur.

Bu konaklama tesislerinin yanı sıra bir çok yeme-içme hizmeti veren tesislerde mevcuttur, eğlence merkezleri olarak disko ve gazinolar vardır.

Side Kasabası'na Gelen Turist Sayısı

Side Kasabası'nı ziyaret eden turist sayısının yıllara göre durumunu ortaya koymak için kesin dokümanter veriler yoktur. Mevcut veriler Side Müzesi ve Tiyatrosunu ziyaret eden turistlerle sınırlı kalmaktadır. Dolayısıyla bu verilerden faydalanılarak Side'ye gelen turist sayısının yıllara göre sayısal artışını tam olarak tespit etmek mümkün değildir. Kasabaya gelen turistlerin ancak belli bir bölümü müze ve tiyatroya uğramaktadırlar. Yıl içinde tiyatro ve müzeyi 250-300 bin kişinin ziyaret ettiğini görmekteyiz. Yerli turistlerinde çok fazla rağbet ettiği Side'ye Türkiye'nin her

tarafından ziyaretçi gelmektedir. Özellikle merkez İstanbul olmak üzere Marmara, Ege Bölgesi ve Akdeniz Bölgesinden gelenler çoğunluğu oluşturur. Yöreyi ziyaret eden yabancı turistlerin milliyetlerine baktığımız zaman ise en fazla Alman, İskandinav ülkeleri ve Arap vatandaşları oluşturmaktadır. Antalya, Akdeniz Bölgesi'nin turizm potansiyeli en yüksek ilidir. Side`de bu potansiyel içinde önemli bir yere sahiptir. Side bu özelliği ile Manavgat`ın tanıtımında da büyük bir rol oynamaktadır.

Turizmin Yöre Ekonomisi Üzerindeki Etkisi

Turizmin Side ve çevresinde giderek gelişmesi, çevredeki tarım arazilerinin azalmasına neden olmuştur. Turizm, tarım arazisi gibi tarım sektöründe çalışan işçi ve tarıma ayrılan sermayeyi de bünyesine almıştır. Yöre halkı tarım arazilerini başkalarına satarak turizm faaliyetlerine olanak sağlamakta ve büyük miktarda gelir elde etmektedir.

Bir hizmet sektörü olan turizmin iş gücü ihtiyacı fazladır. Bundan dolayı yöredeki vasıflı ve vasıfsız işçilerin çalışması için turizm geniş bir istihdam sahasıdır. Yörede yaşayan işsiz gençler yabancı dil kurslarına giderek lisan öğrenmekte ve turizm sektöründe çalışmaktadırlar.

Yöredeki turizm tesisleri, (otel, motel, pansiyon, restoran, bar, disko, alış-veriş merkezleri) binlerce kişiye çalışma olanağı sağlamaktadır. Turizmde bu iş gücü ihtiyacı yörede mevsimlik de olsa işsizlik sorununu ortadan kaldırmıştır. Turizmin istihdamdaki bir diğer etkisi de yöredeki el sanatlarının gelişmesine ve yeni iş olanaklarına imkan tanınmasıdır.

3. Sonuç ve Öneriler

Bütün bu özellikleriyle Side ve çevresi Akdeniz sahilimizde çok güzel bir turizm merkezimizdir. Düzenli bir planlamaya sahip olan Side`nin önemli bir alt yapı sorunu olmadığı gibi üst yapı sorunları da önemsizdir. Su ihtiyacı Manavgat ırmağından sağlanan Side`de içme suyu sorunu da yoktur.

Antik kent ile Side merkezi arasında tramvay seferleri yapılmakta ve turistler sıcak yaz günlerini de bu mesafeyi yürümek zorunda kalmamaktadırlar.

Side ve çevresi tarihi ve turistik değerler yönünden oldukça zengin bir bölgedir. Bu zenginlikleri dünya standartlarına ulaşmış tesisleriyle bütünleştirmiş bir özelliğe sahiptir.

Yörede sağlık, ulaşım ve haberleşme gibi sosyal hizmetler de yeterli düzeyde verilmektedir. Side`de devlet hastanesi, medikal klinik ve poliklinik gibi sağlık kurumları mevcuttur.

Side ve çevresinde turistik tesisler yapılırken doğal çevrenin korunmasına özen gösterilmelidir. Özellikle Side yarımadasının doğusundaki Sorgun ve Titreyen Göl mevkiindeki tesisler yapılırken doğal güzellikler korunmuş ve çamlıklara zarar verilmeden çalışmalar sürdürülmüştür.

Günümüz koşullarına uygun konutlar, tarihi eserlerin çehresini bozmayacak şekilde olmalı ve yeni yerleşim yerleri tarihi çevrenin dışında yapılmalıdır.

Turizm sektöründe çalışan elemanların, yabancılara karşı Türk adet, gelenek ve göreneklerini en iyi şekilde gösterebilmeleri için eğitilmeleri ve zaman zaman bu eğitimin sonucu kontrol edilmelidir.

Şimdiye kadar fazla tahribe uğramamış olan Side`nin, bundan sonrada sıkı bir denetim ve kontroller eşliğinde bu doğal yapısı korunmalıdır.

Kaynaklar

- Doğanay, H. (1985). *Erzurum'un Turizm Potansiyeli*. T.C. Turizm Bankası Turizm Yıllığı, Ankara.
- Doğaner, S. (1992). Gemlik Körfezi Kuzey Kıyılarının Turizm Coğrafyası. *Türk Coğrafya Dergisi*. Sayı 27, İstanbul.
- Erinç, S. (1951). Aksu Batısında Antalya Traverten Taraçaları, *Coğrafya Enstitüsü Dergisi*, No: 2, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları, İstanbul.
- Güngördü, E. (2003). *Türkiye'nin Turizm Coğrafyası (Doğal ve Tarihi Coğrafyası Açısından)*. Nobel Yayın Dağıtım, Ankara.
- Köksal, A. (1954). *Türkiye Turizm Coğrafyası*, Gazi Kitabevi, Ankara.
- Özgüç, N. (1998). *Turizm Coğrafyası, Özellikler, Bölgeler*. Çantay Kitabevi, İstanbul.
- Ramsay, V.M. (1961). *Anadolu'nun Tarihi Coğrafyası* (Çeviren M.Pektaş). İstanbul.
- Tuncel, M. ve Doğaner, S. (1989). Amasya'da Turizm: Coğrafi İmkanlar, Sorunlar ve Öneriler. *Coğrafya Araştırmaları*, Cilt 1, Sayı I, Ankara.
- Tunçdemir, O. (1996). *Manavgat Tarihi ve Turizmi*, Turizm Bakanlığı Yayınları, Ankara.
- Tunçdilek, N. (1986). *Türkiye'de Yerleşmenin Evrimi*, İst. Üniv. Yay. No: 3367, Deniz Bilimleri ve Coğ. Enst.Yay. No: 4, İstanbul.

Fotoğraf 1. Apollon Tapınağının yakından görünüşü

Fotoğraf 2. Anıtsal Kütüphaneden bir görünüm

Fotoğraf 3. Side Müzesi ve çevresinden bir görünüm

Fotoğraf 4. Agora'dan genel bir görünüm

Fotoğraf 5. Side Tiyatrosu yanındaki giriş kapısı

Fotoğraf 6. Side Tiyatrosunun yakından bir görünümü